# NIEUWS OVER HET OERA LINDA BOK?

DOOR

H. BRUGMANS

MEDEDEELINGEN DER KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN, AFDEELING LETTERKUNDE
DEEL 66, SERIE B, N°. 5

AMSTERDAM — 1928

# NIEUWS OVER HET OERA LINDA BOK?

DOOR H. BRUGMANS

Is er een verontschuldiging noodig, dat ik, ook nadat wij met den goddelijken bedrieger hebben kennis gemaakt, een fabuleus geschrift als het *Oera Linda Bok* in deze ernstige vergadering ter tafel breng? Ik geloof het niet, omdat er achter dit boek toch nog wat meer zit dan een plompe vervalsching, omdat het verband houdt met een brok beschavingsgeschiedenis van de periode, die achter ons ligt, ten slotte omdat niet de vervalsching, maar wel de vervalscher nog steeds object van historisch onderzoek kan zijn en ook is.

Moge deze verklaring niet afdoende schijnen, dan kan ik mij beroepen op het feit, dat het heden niet de eerste keer is, dat het fameuse boek hier ter tafel is. Reeds voor meer dan een halve eeuw heeft onze afdeeling zich ermede bezig gehouden. Ter oriënteering lees ik U het officieele procesverbaal voor der vergadering van 13 April 1874:

„Vervolgens komt in discussie een schriftelijk ingediend voorstel van den heer Leemans, betreffende het in 1872 door dr. J. G. Ottema te Leeuwarden uitgegeven *Oera Linda Bok*. Het handschrift wordt door velen, en ook door den voorsteller voor een fabrikaat van lateren tijd gehouden; maar daar de inhoud in het buitenland zeer de aandacht trekt, stelt de heer Leemans voor een nader onderzoek op te dragen aan eene commissie en den uitslag van haar onderzoek in de Verslagen en Mededeelingen der afdeeling bekend te maken.

Dit voorstel wordt ijverig ondersteund door den heer Dirks, die opmerkt, dat voor het handschrift aan den heer C. over de Linden te Helder kort vóór zijn overlijden eene som van 1000 p.st. is geboden, en dat het wel mogelijk is, dat zijne erven het daarvoor zullen afstaan. Indien dus de Akademie

de zaak wil onderzoeken, moet zij niet lang wachten. Ook bij het Friesch genootschap is de zaak het onderwerp van ernstige bespreking.

Het voorstel wordt bestreden door de heeren van den Bergh en Kern, die op grond van de ongerijmdheid der verhalen en om de duidelijke sporen van vervalsching in de taal aangewezen, niet wenschen, dat de Akademie zich met zoodanig onderzoek bezig zal houden.

Toen daarop de heer Beets het woord verlangde, maakte de voorzitter[1]) de opmerking, dat het debat een verkeerden weg opging. Men heeft hier niet te doen met hetgeen voor en tegen de echtheid van het handschrift pleit. De eenige vraag hier aan de orde is deze: is het wenschelijk, dat de Akademie dit onderzoek aan eene commissie uit haar midden opdrage? Of is het beter, dat zij dit werk overlate aan wie zich daartoe gedrongen acht? Alleen aan hen, die binnen de grenzen dier vraag willen blijven, kan hij het woord verleenen.

Ofschoon de heer Beets meent, dat het moeilijk valt die vraag te beantwoorden zonder zich eenigszins met het afgewezen onderzoek in te laten, onderwerpt hij zich aan het gevoelen van den voorzitter en bepaalt zich tot een eenvoudig ontraden van het voorstel.

De heer Leeman verklaart, dat het gesprokene hem genoeg afdoende voorkomt om niet verder op het benoemen eener commissie aan te dringen.

De heer Boot vindt de zaak nog alles behalve afgedaan, maar zal tegen het benoemen eener commissie stemmen, omdat hij vreest, dat de Akademie minder dan het Friesch genootschap bevoegd is om in dezen te oordeelen.

De vraag, zooals zij door den voorzitter gesteld is, wordt in stemming gebracht, en de uitkomst is, dat met 18 tegen 7 stemmen besloten wordt, dat geen commissie zal benoemd worden."[2])

[1]) Opzoomer.

[2]) *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeeling Letterkunde*, Tweede reeks IV, 276 vlg.

Zoo heeft men dus in 1874 besloten. Het is moeilijk te zien, wat de afdeeling anders had kunnen doen. Dr. Ottema, die in een vrij heftige brochure de Akademie aanviel om haar afzijdigheid [1]), en de heer L. F. over de Linden, die het handschrift aan de Akademie ter onderzoek aanbood, hadden stellig ongelijk zich te beklagen: geen van beiden hebben de bedoeling der Akademie met haar beslissing goed begrepen. Het is dan ook niet om op den weg van den heer Leemans te komen, dat ik de vraag naar den vervaardiger van het *Oera Linda Bok* aan uw oordeel onderwerp: mijn uiteenzetting zal niet uitloopen op een voorstel om een commissie te benoemen ter fine van onderzoek der vraag, wie de maker is van het *Oera Linda Bok*. Het zij mij alleen vergund een bijdrage te leveren tot de beantwoording van die vraag,

Laat ik mogen beginnen met u kortelijk den gang van zaken zestig jaar geleden te herinneren. In den zomer van 1867 hoorde men voor het eerst ervan, dat de meesterknecht aan de marinewerf in Den Helder, Cornelis over de Linden, een overoud Friesch handschrift bezat, dat hem in 1848 door een tante uit naam van zijn grootvader was gegeven als een familiestuk van groote waarde, Dr. Eelco Verwijs, destijds archivaris-bibliothecaris van Friesland, kreeg eenige gefacsimileerde bladen in handen en bracht de merkwaardige zaak in het Friesch genootschap. Hij bood den eigenaar aan het handschrift te kopieeren en te vertalen. Met machtiging van Gedeputeerde Staten van Friesland reisde hij in November naar Den Helder om Over de Linden te bewegen het handschrift af te staan, wat deze weigerde. Verwijs vertrok eenige maanden daarna naar Leiden en liet de zaak langzamerhand varen. Op zijn raad belastte het Friesch Genootschap Johan Winkler met een nader onderzoek. Deze rapporteerde in

---

[1]) J. G. Ottema, *De Koninklijke Akademie en het Oera Linda Bok*; Leeuwarden, 1874. Daarachter de open brief van L. F. over de Linden van 20 April 1874. Het stuk van Ottema is gedagteekend 1 Mei 1874.

1871 om het stuk als zijnde in hooge mate verdacht, niet uit te geven. Intusschen had de Leeuwarder conrector dr. Ottema nader kennis genomen van het handschrift. Hij nam een tweede afschrift en werd hoe langer hoe meer overtuigd van het hooge gewicht van deze familiekroniek. In 1872 gaf hij haar dan ook uit[1]); hij voegde er een jaar daarna nog geschiedkundige aanteekeningen en ophelderingen aan toe[2]). Het boek trok zeer de aandacht in binnen- en buitenland: er verscheen zelfs een herdruk en een Engelsche vertaling van, die in 1876 te Londen werd uitgegeven.

Het boek begint met een proloog, waarin de afschrijver, Hidde Oera Linda, het werk opdraagt aan zijn zoon Okke; dit stuk is gedateerd van 1256; van dat jaar zou dus ook het handschrift zijn. Daarop volgt een tweede proloog, geschreven te Leeuwarden in 803 door Liko Ovira Linda, waarin hij zijn erfgenamen bezweert nooit een monnik dit geschrift in handen te geven, daar zij de ergste vijanden der Friezen zijn. Daarop volgt dan de geschiedenis zelf, in allerlei afwisseling dooreen: cosmogonie, mythen, sagen, oude Friesche, klassieke en oostersche geschiedenis, geographische en ethnographische bijzonderheden, oude Friesche wetten, profetieën, zangen, meest in opgesmukten stijl, soms ook lang niet zonder bekoring. De eigenlijke geschiedenis is begonnen door Adela, de vrouw van Apol, grietman der Lindasoorden en vervolgd door jongere leden van dat geslacht. Dat begin is geschreven in 558 v. C., maar met retrospectiva tot 2193 v. C., toen Atlantis verzonk; dan volgen verhalen uit het laatst der vierde eeuw, ten slotte nog uit de eerste eeuw vóór Christus. Het stuk heeft geen slot; de geschiedenis breekt abrupt af.

Ik zal niet in verdere bijzonderheden treden, maar alleen

---

[1]) *Het Oera Linda Bok, naar een handschrift uit de dertiende eeuw, met vergunning van den eigenaar, den heer* C. over de Linden. . . . *bewerkt, vertaald en uitgegeven door* J. G. Ottema. Leeuwarden, 1872.

[2]) J. G. Ottema. *Geschiedkundige aanteekeningen en ophelderingen bij Het Oera Linda Bok.* Leeuwarden, 1873.

aanhalen wat Ottema er in zijn inleiding van zegt: „Wij ontmoeten in dit geschrift, waarvan het eerste gedeelte in de zesde eeuw vóór onze jaartelling is opgesteld, het oudste voortbrengsel (op Homerus en Hesiodus na) van de Europeesche letterkunde. En daar vinden wij in ons vaderland een eeuwenoude bevolking, in 't bezit van eene ontwikkeling, beschaving, nijverheid, scheepvaart, koophandel, letterkunde en zuivere, verhevene godsdienstige begrippen, waarvan wij nooit eenig vermoeden hebben gehad. In onze voorstelling reikten de geschiedkundige herinneringen van ons volk niet hooger dan de komst van Friso, den vermeenden stamvader der Friezen; doch hier ontwaren wij, dat die herinneringen opklimmen tot meer dan tweeduizend jaren vóór Christus en in hoogen ouderdom die van Hellas overtreffen en die van Israël evenaren".

Aldus in 1872 dr. Ottema, die door een reeks van geschriften een goede reputatie als kenner der oude geschiedenis te verliezen had. Van den aanvang af kwam van allerlei kanten de twijfel aan het schoone Friesche verleden op: wij hoorden daarvan in deze Akademie den weerslag. Maar de zaak is beslist door het grondig onderzoek van dr. Beckering Vinckers, destijds leeraar te Kampen, later hoogleeraar te Groningen. Hij deed allereerst een onderzoek naar de taal en toonde de onechtheid van het fameuse boek aan uit de „wartaal", waarin het is geschreven[1]). Ik neem daaruit zijn conclusie over: „Een boek, dat in handschrift, niemand weet hoe lang, een erfstuk in de familie Over de Linden is geweest; dat handschrift is geschreven in een letterschrift, waarvan de weerga nergens te vinden is; in een taal, wier gelijke in de gansche wereld tevergeefs wordt gezocht; over zaken, waarvan geen sterveling ooit iets heeft gehoord; in een tijd, waaruit tot nog toe geen ziel ooit een letter Germaansch

[1]) J. Beckering Vinckers. *De onechtheid van het Oera Linda Bok, aangetoond uit de wartaal, waarin het is geschreven.* Haarlem, 1876.

heeft gezien; terwijl het tevens — en dat zet aan alles de kroon op — ondanks dezen de alleroudste Duitsche taalgewrochten een kleine duizend jaar overtreffenden ouderdom, is geschreven in een stijl, die niemendal verschilt van dien, waarvan een Nederlander uit de 17e, 18e of 19e eeuw na Christus zich zeer gevoeglijk zou kunnen bedienen".

Beckering Vinckers heeft met zijn betoog het succes gehad, dat hij verdiende: na hem is er nauwelijks een ernstig man geweest, die de echtheid van het *Oera Linda Bok* heeft aangenomen. Stellig aangemoedigd door dat gevolg, heeft hij zijn onderzoek voortgezet. Hij heeft nu de vraag gesteld: „Wie heeft het *Oera Linda Bok* geschreven?"[1]) Het door hem gegeven antwoord was: de man, bij wien het handschrift is gevonden, Cornelis over de Linden, meesterknecht aan de rijksmarinewerf in Den Helder[2]). Uit den aard der zaak komt de verdenking allereerst te rusten op den man, die met een handschrift voor den dag komt, waarvan in voorafgaande tijden niemand ooit had gehoord. Op zich zelf ware dat mogelijk: maar dit handschrift deelt zulke zonderlinge zaken mede over een periode, waarvan niemand iets weet in 's lands historie, dat daarom al de valschheid vast staat. Maar dan rijst de vraag: was deze technicus van betrekkelijk weinig ontwikkeling daartoe in staat? Ongetwijfeld, is het antwoord van Beckering Vinckers. Deze man was een soort duizendkunstenaar, die van allerlei op de hoogte was, een keurig teekenaar bovendien; een man, die een eigenaardige bibliotheek bezat, die volkomen klopt op den inhoud van het *Oera Linda Bok*; een man, die veel gelezen had en veel wist, ook veel onverteerde en half begrepen kennis; een man, doordrongen van een soort voltairiaansch, rationalistisch deïsme en vervuld van een fel anti-clericalisme, juist zooals het *Oera Linda Bok* het

---

1) J. Beckering Vinckers, *Wie heeft het Oera Linda Bok geschreven?* Kampen, 1877.

2) 1811—1873.

ook aan de oude Friezen toeschrijft. Geen winstbejag kan hem hebben gedreven, wel persoonlijke ijdelheid, die hem de oudste geschiedenis van zijn land en zijn volk deed gieten in den vorm van een familiekroniek; ook wel lust tot fantaseeren; misschien geloofde hij ten slotte wel ter goeder trouw aan zijn eigen fantasieën. Als terminus a quo nam Beckering Vinckers terecht 1853, het jaar, dat de paalwoningen in de Zwitsersche meren voor het eerst voor den dag kwamen: het *Oera Linda Bok* spreekt tot tweemaal van een bezoek aan die paalwoningen en beschrijft het leven der bewoners. De terminus ad quem is natuurlijk 1867, toen Over de Linden met het stuk voor den dag kwam.

Het betoog van Beckering Vinkcrs is nog bevestigd door nadere bevindingen. Het is gebleken, dat Over de Linden zich onledig hield met het opstellen van phlilosophische tractaten, die eenige overeenkomst vertoonen met de in het *Oera Linda Bok* ontwikkelde denkbeelden. En vooral: onder de familie Over de Linden zijn papierbladen gevonden, die volkomen overeenkomen met de folia van het handschrift van het *Oera Linda Bok.*

De uiteenzetting van Beckering Vinckers scheen afdoende: gewoonlijk heeft men hem dan ook gevolgd. Toch bleven er, die twijfelden. Ik wil wel zeggen, dat ik nooit geheel heb kunnen gelooven aan de capaciteiten van een man, die stellig wel eigenaardige gaven had, maar wien men toch het opstellen van zulk een opmerkelijke familiekroniek niet zonder reserve zal kunnen toeschrijven. Men kan over zulk een document min of meer gunstig oordeelen; maar er zijn toch voor het opstellen daarvan eigenaardige gaven noodig, die men niet zoo maar bij een eenvoudig technicus uit den kleinen burgerstand in die dagen kan onderstellen. Men moet daarbij bedenken, dat Over de Linden wel van Friesche afkomst was, maar dat zijn familie reeds eenige generaties in Noord-Holland was gevestigd en daardoor de relaties met Friesland geheel verloren had. En daarbij: Over de Linden heeft nooit het auteur-

schap erkend; zijn familie stond en staat, voor zoover ik weet, nog op dat standpunt.

Geen wonder, dat ook na de laatste brochure er twijfel bleef bestaan, of Beckering Vinckers wel op den goeden weg was. Onder de twijfelaars was de voornaamste de bekende Friesche onderzoeker Johan Winkler, die van den aanvang af de geschiedenis van het *Oera Linda Bok* had meegemaakt en daar zelfs een belangrijk aandeel in had genomen; zijn rapport had in 1871 het Friesch genootschap ervan teruggehouden zich met de uitgave van het fameuse boek te compromitteeren. Hij had de uitgave van Ottema niet kunnen verhinderen en sloot zich aan bij het eerste betoog van Beckering Vinckers, dat de onechtheid bewees. Minder goed was hij te spreken over Vinckers' tweede brochure, die Over de Linden aanwees als auteur. Hij had genoeg gezien om tot een andere overtuiging te komen. Hij correspondeerde met zeer velen over de zaak, die hem geen rust liet; hij liet zich ook wel uit in dezen geest, dat Over de Linden wel de auteur kon zijn, maar niet de eenige auteur was geweest. Hij zou bij zijn arbeid geholpen zijn door anderen, mannen van hooger ontwikkeling en van fijner geest, die hem materiaal zouden hebben verschaft en ook het familieboek voor een groot deel zouden hebben geredigeerd. Vooral duidde hij twee mannen aan, die dat alles zouden hebben gedaan om de geleerde Friezen, met name den archivaris van Leeuwarden, Wopke Eekhoff, erin te laten loopen. Zonder namen te noemen wees hij Eelco Verwijs en François Haverschmidt aan als de bewerkers, namen, die trouwens ook al door anderen waren genoemd. [1])

Tot deze overtuiging was Winkler omstreeks 1906 gekomen: hij verwees belangstellenden tot na zijn dood. In Maart 1907 stelde hij zijn letterkundig testament inzake het *Oera Linda Bok* op, dat hij met andere ter zake dienende documenten in

---

[1]) Over Winkler zie: *Eigen Haard*, 1916, 237 vlg.; *Neerlandia*, 1916, 125 vlg.; *Het Boek*, V, 134 vlg.; *Fryslan*, I, 97 vlg.; *Sljucht*, 1916, 140 vlg.

een kistje toevertrouwde aan de zorg van het Friesch genootschap. Winkler stierf den 11 Maart 1916; het geheim van het *Oera Linda Bok* stond te worden ontsluierd; het geheimzinnige kistje zou worden geopend. Van den inhoud werd toen evenwel geen verslag gegeven; maar wel werd het genoemde testament van Winkler gepubliceerd, met een bespreking daarvan door Mr. P. C. J. A. Boeles [1]).

Het bleek toen evenwel, dat het geheim van het *Oera Linda Bok* daarmede nog niet was opgelost. Winkler gaf wel in het genoemde geschrift een aantal bijzonderheden over de geschiedenis van het fameuse boek ten beste, veelal persoonlijke herinneringen. Zijn stuk is dan ook een belangrijke bijdrage voor onze kennis van wat er in 1867 en volgende jaren is gebeurd, al heeft zijn geheugen hem blijkbaar wel eens in den steek gelaten. Maar een klemmend bewijs voor zijn stelling had Winkler niet geleverd, zoodat er alle reden tot twijfel overbleef. Maar wat belangrijk is, is dit: daar de eerlijke betrouwbaarheid van Winkler vast staat, daar hij bovendien van nabij bekend was met het verloop van de zaak van het *Oera Linda Bok*, is zijn subjectieve meening, dat Verwijs en Haverschmidt de bewerkers ervan zijn geweest, voor ons van waarde.

Is het nu mogelijk deze subjectieve meening zoo met argumenten te steunen, dat zij een objectieve waarheid kan worden? Dat is de overtuiging van Dr. M. de Jong Hzn., die ongeveer een jaar geleden het geheim van het *Oera Linda Bok* heeft trachten te onthullen [2]).

De meening van dr. de Jong is stellig. Naar zijn vaste overtuiging heeft hij het geheim van het befaamde boek werkelijk kunnen ontsluimeren: niemand anders dan dr. Eelco Verwijs was de schrijver of liever de maker van het *Oera Linda Bok*. Het betoog van dr. de Jong getuigt van groote

[1]) *De Vrije Fries*, XXV, 32 vlg.

[2]) M. de Jong Hzn., *Het geheim van het Oera Linda Bok*. Bolsward, 1927.

en uitgebreide kennis van de stof en van zeldzame, soms fijne scherpzinnigheid in de behandeling van bijzonderheden en onderdeelen. Het is ook zoo onderhoudend en overtuigend, zoo puntig en geestig geschreven, dat het niet alleen tot nadenken dwingt, maar ook tot tegenspraak. Zijn boek is bovendien zoo volledig, dat het alles samenvat, wat tot dusverre over het *Oera Linda Bok* is geschreven. Vandaar dan ook, dat men dr. de Jong soms met zijn eigen gegevens kan bestrijden en dat dan ook heeft gedaan [1]).

Dr. de Jong gaat bij zijn onderzoek uit van een geheel andere opvatting van het boek dan men tot dusverre vrij algemeen had. Volgens hem had de vervalscher een bepaald doel, dat veel ruimer was dan het vleien van den familietrots der Over de Lindens. Hij wilde het chauvinistische en daardoor onwetenschappelijke karakter der Friesche geschiedkundigen aan de kaak stellen door en in een historisch-letterkundig gewrocht, waarin al hun fouten op de spits werden gedreven en daardoor diep belachelijk werden. Het *Oera Linda Bok* had dus een bepaalde strekking: wie die strekking niet gevoelt, speurt ook de ironie niet, waarvan inhoud en vorm overvloeien. Die ironie ontging dan ook aan wat droge geleerden als Beckering Vinckers en Gallée [2]), die als goede taalgeleerden wel bewijzen konden, dat het boek niet in het Oud-Friesch was geschreven, maar die niet begrepen, dat deze wartaal niet uit onkunde, maar opzettelijk zoo was gefabriekt om de geleerde Friezen met hun dweepende onkunde van oud-Friesche taal, letterkunde en geschiedenis erin te laten loopen.

Heeft men eenmaal die tendentie gevat, dan kan er natuurlijk geen sprake meer zijn van een auteur als Over de Linden, die geen enkele reden had om de deftige Friesche geleerden,

---

[1]) Fruin in *Het Boek*, 1928, 6 vlg.; Boeles in *De Vrije Fries*, XXVIII, 437 vlg.

[2]) *Gids*, 1878, I, 1 vlg.

voor wie hij integendeel grooten eerbied had, in het zonnetje te zetten. Hem ontbrak daartoe alle kennis en kunst. Dan is ook duidelijk, dat men in geheel andere kringen moet zoeken. Dan ziet men ook onmiddellijk, dat de maker iemand moet zijn geweest. die de Friesche taal en de Friesche geschiedenis kende, een man bovendien van litterairen smaak, van humor en van ironie vooral. Dan komt van zelf de naam van Eelco Verwijs op de lippen, den man van groot talent, uitgebreide kennis, fijnen smaak en vooral van schalkschen humor, alle eigenschappen, die de fabrikant van het *Oera Linda Bok* moet hebben bezeten. Het is waar, Verwijs heeft steeds zijn schuld ontkend. Maar hij was nu eenmaal een snaak en zijn ontkenning is altijd gedaan in zoo ironischen vorm, dat zij niet ten volle behoeft te worden aanvaard. Men zou zelfs kunnen vragen: als het Verwijs niet is geweest, wie dan wel? Er zijn niet zoo heel veel menschen, die zoo iets kunnen maken [1]).

Zoo is de opvatting van dr. de Jong en er is stellig wat voor die meening te zeggen. Toch zijn er ook eenige en wel zeer ernstige bezwaren. Er is één argument in het midden gebracht, dat voor de voorstelling van dr. de Jong doodelijk zou zijn. In 1876 verklaarde Sipkens, schoolhoofd in Den Helder: „In 1860 heb ik 't stuk gezien. C. L. [2]) vertoonde het mij en vroeg, of ik het lezen kon. Hij vertelde er bij, dat het over zijne voorouders handelde, die de streken in bezit hadden gehad in de buurt van de Linde in Friesland. Hij las eenige woorden, enkele zinnen. Hij verstond mijn Friesch tamelijk goed.” [3])

Dit getuigenis is van groot belang. Het is de eenige verklaring van iemand, die beweert het handschrift van het *Oera*

---

[1]) Over Verwijs: Verdam in *Ned. Spectator.* 1880, 134 vlg., en *Levensberichten Letterkunde*, 1880, 75 vlg.; Jonckbloet in *Jaarboek Kon. Akademie*, 1881, 1 vlg.; de Jong, *t. a. p.*, 78 vlg.

[2]) Cornelis over de Linden.

[3]) De Jong, 302 vlg.

*Linda Bok* vóór 1867 te hebben gezien. Anderen hadden er alleen over hooren spreken, meerendeels eigenlijk niet zoozeer over een oud document dan over een oude familietraditie. Sipkens alleen had het handschrift gezien, en wel in 1860. Is dat inderdaad zoo, dan moet iedere gedachte aan Verwijs ter zijde worden gesteld. Immers deze kwam eerst in 1858 in Friesland, toen hij benoemd werd tot leeraar in de moderne talen aan de Latijnsche school te Franeker. In 1862 werd hij archivaris-bibliothecaris van Friesland, welk ambt hij tot 1868 heeft bekleed. Het is vrij wel uitgesloten, dat Verwijs in zoo korten tijd zich de kennis van oud-Friesche taal, letterkunde en geschiedenis zou hebben eigen gemaakt, die noodig is voor de samenstelling van het *Oera Linda Bok*, dat boek zelf zou hebben geschreven, in fantasie-lettervormen zou hebben overgebracht, het aan Over de Linden zou hebben in handen gespeeld. Inderdaad, zoo Sipkens de waarheid spreekt, is wie dan ook, maar stellig niet Verwijs de maker van het *Oera Linda Bok*.

Maar spreekt onze zegsman inderdāad de waarheid? Dr. de Jong ontkent het zeer bepaald; wat ruw zegt hij, dat Sipkens liegt, en wel op dezen grond, dat zijn getuigenis in strijd is met alles wat wij van elders weten. Wij zouden in wat minder positieven vorm met deze conclusie willen meegaan. De verklaring van Sipkens is niet van 1860, maar van 1876, dus van zestien jaren later, bovendien uit een periode, toen het *Oera Linda Bok* in het brandpunt der publieke belangstelling stond en iedereen werd ondervraagd, die er iets van kon weten. Het is dus aan te nemen, dat Sipkens, die Over de Linden persoonlijk had gekend, er wel een en ander van kon mededeelen. Maar hij moet stellig hebben gestaan onder de suggestie van het belang en de echtheid van het boek, die toen in Den Helder nog vrij wel vaststonden. Maar zelfs als men Sipkens' verklaring in inhoud voor juist wil aanvaarden, staat het jaartal dan wel zoo vast als men in den regel meent? Ieder van ons weet bij ervaring, hoe gemakkelijk men zich in de tijdsbepaling kan vergissen van niet al te belangrijke feiten, die

vele jaren geleden zijn voorgevallen; de fixeering van het feit op een rond jaar (1860) geeft ook wel iets te denken. Bovendien is het zeer vreemd, dat in de omgeving van Over de Linden niemand dan Sipkens het handschrift vóór 1867 ooit had gezien. Het ligt haast voor de hand te vermoeden, dat genoemd schoolhoofd het handschrift wel heeft gezien, maar niet in 1860, mogelijk kort vóór 1867. Immers het is wel waarschijnlijk, dat het *Oera Linda Bok*, hoe dan ook, na 1864 is ontstaan [1]).

Voor mij staat dus het jaartal 1860 niet onwrikbaar vast; ik zeg niet met dr. de Jong, dat Sipkens liegt, maar toch, dat er groote kans bestaat, dat hij zich heeft vergist in het jaartal.

En nu vatten wij de zaak van den anderen kant aan. Wij vragen: wat zijn de argumenten voor en tegen het auteurschap van Verwijs? Dat deze geleerde wel in staat was zulk een grap uit te halen, kan niemand tegenspreken, die een indruk heeft van de persoonlijkheid van Verwijs. Dr. de Jong wijdt dan ook terecht eenige uitnemend geschreven hoofdstukken aan dezen merkwaardigen man [2]). Sterk legt hij den nadruk op diens ironische, parodische natuur, die smaak had in dergelijke snakerijen. Uitvoerig staat hij stil bij de ontwijfelbare vervalschingen, door Verwijs gepleegd. Hij was een meester in het nadoen van zijn medemenschen: hij sprak met groot gemak alle mogelijke talen en dialecten. Schriftelijk ging zijn navolging nog verder: hij maakte uitnemende middelnederlandsche gedichten en — daarop komt het hier aan — hij liet ze voor oorspronkelijk doorgaan ook, b.v. in zijn Bloemlezing uit de Middelnederlandsche poëzie [3]). Verwijs zag dus niet op tegen een falsificatie, als hij het zoo op de heupen had.

---

1) *T. a. p.*, 338.

2) *T. a. p.*, hoofdstuk IV, V en VI.

3) 1858—1861, dus uit Verwijs' Franeker tijd; vgl. ook De Jong, 136 vlg.

Daarbij komt nog iets anders. Veronderstellen wij, dat Verwijs het boek niet heeft geschreven, dan is zijn houding bij de ontdekking en wat daar verder op is gevolgd, in hooge mate zonderling. Wat zou men van een geleerde van zijn kennis en ervaring mogen verwachten? Misschien niet, dat hij onmiddellijk het bedrog bespeurt, maar toch wel, dat de falsificatie spoedig door hem is onderkend. En dan zou de man, die dan toch ook officieele plichten in dezen had, onmiddellijk zijn waarschuwende stem hebben moeten doen hooren. Niets van dat alles. Verwijs vat de zaak zeer ernstig op, zoodra hem iets van het handschrift in handen komt; hij adviseert tot onderzoek en gaat zelf daartoe naar Den Helder; hij brengt 17 December 1867 rapport uit aan Gedeputeerde Staten van Friesland [1]). Dat rapport is een model van officieele waarheid, die eigenlijk niets zegt: het handschrift is zeer belangrijk, maar men moet alles nog nader onderzoeken: er is eenige reden tot twijfel. Als het Verwijs' bedoeling is geweest de zaak warm en zich zelf buiten schot te houden, dan kon hij niet anders hebben gehandeld [2]). Eerst, toen het boek goed en wel was uitgegeven, toen de kritiek van alle kanten los kwam, en dus de vervalscher — wie dan ook — zijn doel had bereikt, eerst toen kwam ook Verwijs met zijn als altijd goed gedocumenteerde kritiek [3]). Het is zonderling, om niet te zeggen verdacht.

Er is nog iets anders, waarop dr. de Jong heeft verzuimd de aandacht te vestigen. Verwijs was sedert 3 Mei 1869 lid van deze Akademie, dus ongeveer een jaar na zijn vertrek uit Friesland en zijn benoeming te Leiden als redacteur van het Woordenboek. Hij was dus lid, toen de zaak van het *Oera Linda Bok* hier in de vergadering van 13 April 1874 aan de orde werd gesteld door een schriftelijk voorstel van

---

[1]) Het rapport in zijn geheel bij Boeles, *Vrije Fries*, XXVIII, 470 vlg.

[2]) Zie de breede uiteenzetting van De Jong, 366 vlg.

[3]) *Ned. Spectator*, 1877, 86 vlg; vgl. 76, 90, 95, 295.

Leemans. Zoo iemand, dan was zeker Verwijs in staat hier zijn medeleden voor te lichten: hij was stellig het eenige lid, dat het handschrift had onder de oogen gehad; hij had er immers advies over uitgebracht aan Gedeputeerde Staten. Welnu — Verwijs hield zich ver van de discussie en woonde de vergadering zelfs niet bij; bericht van verhindering heeft hij ook niet gezonden. Het is waar, dat hij zelden ter vergadering der Akademie was; zijn gezondheid werd sedert 1872 wankel [1]). Maar hij deed in deze jaren toch nog allerlei arbeid; eerst in 1880 is hij gestorven; in ieder geval had hij de Akademie, zoo niet mondeling, dan toch schriftelijk kunnen voorlichten.

Maar dat alles bewijst nog volstrekt niet, dat Verwijs de maker is van het *Oera Linda Bok*. Dat bewijs is ook feitelijk niet te leveren, daar iedere erkentenis van Verwijs in dezen zin ontbreekt. Zijn ironische ontkenning kan toch moeilijk als een bevestiging worden geinterpreteerd. Daar staat dan weer de moreele verzekerdheid van Johan Winkler, die zeer goed op de hoogte was, tegenover. Ook de geheele opzet van het *Oera Linda Bok*, waarvan ik sprak. Ik heb om den indruk van het geheel te krijgen, het boek nog eens weer doorgelezen. Inderdaad staat men hier voor een zonderling geval. De schrijver althans van groote gedeelten van deze kroniek is óf een onontwikkeld en dom man geweest óf een man van geest en ironie, al naarmate het boek ernstig of parodisch is bedoeld. Welnu: Over de Linden was stellig geen onontwikkeld en dom man, al schoot hij geestelijk wel te kort. Dan blijft nauwelijks iets anders over dan aan een man als Verwijs te denken.

Maar wanneer men zich goed in deze hypothese indenkt, stuit men weer op groote bezwaren. Het grootste is wel dit: hoe is het mogelijk, dat Verwijs in relatie kwam en bleef met Over de Linden? Eenig bewijs van contact tusschen die

---

[1]) *Levensb. Lett.*, 1880, 83.

beiden is vóór October 1867 niet te geven: en toen was Over de Linden reeds met het boek voor den dag gekomen en lag het op de schrijftafel van Verwijs. Dr. de Jong maakt aannemelijk, dat het boek in 1864 en 1865 is geredigeerd: maar uit dien tijd is van een betrekking tusschen Leeuwarden en Den Helder niets gebleken. Hoe zal Verwijs op het denkbeeld hebben kunnen komen de Friesche geschiedenis te gieten in den vorm van een familieboek der Over de Lindens, die hij in het geheel niet kende? Want ten slotte is het toch het Oera Linda Bok en niet het Verwisia Bok. Hoe kan Verwijs de schrifturen van Over de Linden hebben gekend, waarin soortgelijke denkbeelden voorkomen over den oorsprong van den godsdienst en met name over dien van het Christendom als in een bekende episode van het Oera Linda Bok? Heeft Verwijs dat geschrijf gekend en in het Oera Linda Bok voor een deel overgenomen? Ten slotte, hoe heeft Verwijs het handschrift in de handen van Over de Linden gespeeld? Want deze blijft toch de man, die ermede voor den dag is gekomen en die het voor een oud familiestuk wilde laten doorgaan.

Op deze en daarmede verwante vragen meent dr. de Jong het antwoord te kunnen geven. Ik sta daartegenover nog steeds zeer sceptisch. Ik zal mij hier alleen bepalen tot de laatste vraag: hoe is het *Oera Linda Bok* van Leeuwarden naar Den Helder gekomen, van Verwijs naar Over de Linden? Dr. de Jong stelt zich de zaak aldus voor[1]). Verwijs was intiem bevriend met den bekenden François Haverschmidt, die van 1862 tot 1864 predikant in Den Helder was. Haverschmidt was bekend met den reeds genoemden Sipkens en deze weer met Over de Linden: mogelijk ook kenden Haverschmidt en Over de Linden elkander. In ieder geval kan Haverschmidt kennis hebben gekregen van de schrifturen en eigenaardige gevoelens en denkbeelden van Over de Linden: zoo kon Verwijs daarvan aan de weet komen. Van

---

1) *T. a. p.*, 341 vlg.

die kennis heeft nu Verwijs gebruik gemaakt voor de opstelling van het *Oera Linda Bok*, dat dus werd een familiekroniek der Over de Lindens over de oudste geschiedenis van Friesland. Dat Haverschmidt aan het boek ook zou hebben medegewerkt, is een onderstelling van Johan Winkler en ook van anderen, maar die terecht door dr. de Jong wordt verworpen. Denzelfden weg, dien de inlichtingen over Over de Linden naar Verwijs hebben afgelegd, moet in omgekeerde richting het handschrift hebben gevolgd: Verwijs, Haverschmidt, Sipkens, Over de Linden. In Haverschmidt's pastorie is het plan in elkander gezet. Sipkens heeft het handschrift bij den meesterknecht der marinewerf gebracht; men begrijpt nu ook, dat deze kon zeggen het te hebben gezien, maar die autopsie naar 1860 antidateerde. Het heette, dat het handschrift ergens op Texel was gevonden, met moeite uit de handen van den bezitter was gewrongen, ten slotte aan Over de Linden was afgestaan; maar alles moest dan ook geheim blijven, zoodat het handschrift kon doorgaan voor oud familiebezit. In dezen val is Over de Linden dan gevangen; hij is er nooit meer uit gekomen.

„Zoo of ongeveer zóó, kan en moet het gegaan zijn', concludeert dr. de Jong[1]). Maar ook: „Ja, lezer! dit is nu fantasie, maar — gij zult het moeten erkennen — geen fantasie, die zich losmaakt van den bodem der werkelijkheid en zich niet meer verantwoordelijk gevoelt voor de wereld daar beneden". Het komt mij voor, dat dr. de Jong, behoudens zijn verantwoordelijkheid, zich toch wel wat al te los heeft gemaakt van den bodem der werkelijkheid of liever van de gegevens, waarop de uitgebeelde werkelijkheid, die wij de geschiedenis noemen, behoort te berusten. Wat hij hier uiteenzet, is mogelijk, maar ook niet meer; van waarschijnlijkheid zelfs kan hier nauwelijks worden gesproken. Indien inderdaad vast stond, dat Verwijs de maker van het *Oera Linda*

---

[1]) *T. a. p.* 353.

*Bok* is geweest, dan zou het betoog groote aantrekkelijkheid hebben: nu blijft het, wat dr. de Jong zelf zegt, fantasie, of wil men, mogelijkheid.

Zoo is het eigenlijk met het geheele boek: er is mogelijkheid, zelfs een zekere mate van waarschijnlijkheid, dat Verwijs de maker is geweest van het *Oera Linda Bok*. Datzelfde kan men trouwens ook zeggen van Over de Linden. Maar het dwingende bewijs ontbreekt nog steeds. Tenzij men deze opmerking van Van den Bergh als argument zou willen gebruiken: „Ik zal mij hier geene gissing naar zijnen persoon veroorloven, uit vrees daarin te missen, en *verwijs* liever naar het verslag". [1]) Maar dit doet toch te veel denken aan het bekende kinderspel der begraven steden. [2])

---

[1]) *T. a. p.* 226.

[2]) Nadat het bovenstaande was gezegd, verschenen nog aankondigingen van het boek van Dr. de Jong, van Burger in *Het Boek* 1928 en van J. W. Muller in het *Museum*, Dec. 1928. Terwijl Burger de aansprakelijkheid van Verwijs volstrekt verwerpt, staat Muller meer op mijn standpunt; ook hij neemt aan, dat Verwijs niet geheel onschuldig was aan de zaak van het *Oera Linda Bok*. Ons medelid Blok, die uit Den Helder geboortig is, deelde mij nog na mijn voordracht mede, dat Over de Linden stellig niet de man was om zulk een merkwaardig geschrift als het *Oera Linda Bok* samen te stellen; hij wees mij verder op Vosmaer, die in den *Noorderpost* een aankondiging gaf als van iemand, die er alles van wist.

M. Brugmans fait une communication sur la falsification moderne d'une chronique frisonne qui serait une description des terres frisonnes à l'époque antérieure à notre ère. Il rappelle une séance de l'Académie tenue le 13 avril 1874, lorsqu'une proposition d'installer une commission de recherches sur le livre fameux fut rejetée. Le livre en question, dont le titre est *Oera Linda Bok,* parut en 1867 ; il se trouvait alors entre les mains d'un contremaître de la marine au Helder, Over de Linden, et passait pour un document de famille. En 1872 la chronique fut publiée par Ottema. Mais immédiatement la critique douta de son authenticité à cause de la langue étrange et du contenu plus que bizarre. Beckering Vinckers prouva la falsification et crut même pouvoir indiquer le coupable, qui serait précisément le nommé Over de Linden. De son côté Johan Winkler et d'autres, convaincus par lui, soupçonnaient que le faussaire avait eu des collaborateurs, d'une instruction meilleure et d'un goût plus fin qu'il n'avait lui-même. C'était surtout Eelco Verwijs qu'on citait, philologue fort connu et distingué, mais d'autre part grand ami de la plaisanterie. La question fut posée de nouveau par M. de Jong, qui a fait des recherches très poussées au sujet de la biographie et du caractère de Verwijs et sur le genre de la falsification. Il signale que la chronique n'est pas simplement fausse, mais d'un faux tendancieux et satirique. L'intention serait celle de ridiculiser les soi-disant savants frisons qui avaient beaucoup de patriotisme local, mais peu d'érudition et encore moins de sens critique. Si cette supposition est juste, le falsificateur ne peut être Over de Linden, mais doit être un homme de goût et de science, ainsi que le fut Verwijs. Mais la difficulté reste qu'il n'existe pas de preuve incontestable. Il est difficile de se représenter comment le

manuscrit a pu sortir des mains de Verwijs, qui était bibliothécaire et archiviste de Frise, pour entrer en la possession d'un contremaître au Helder; car ils ne se connaissaient pas avant 1867, date de la parution du volume. La question n'est pas résolue définitivement, mais il faut reconnaître que la théorie de M. de Jong a une certaine vraisemblance.

## MEDEDEELINGEN
## DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
## TE AMSTERDAM, AFDEELING LETTERKUNDE
### RUBRIEK B: GESCHIEDENIS, VOLKENKUNDE, RECHTSWETENSCHAP

### DEEL 54 (1922)

N° 1. C. VAN VOLLENHOVEN, *Het adatrecht van Madagaskar* . . 0.40
„ 2. D. JOSEPHUS JITTA, *De koopovereenkomst in het internationale recht* . . . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40
„ 3. W. L. P. A. MOLENGRAAFF, *Het permanente Hof van internationale Justitie* . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.30
„ 4. J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG, *De couvade*. . . . . . „ 0.60
„ 5. H. BRUGMANS, *De binnenvaart door Holland in de dertiende eeuw* . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.30
„ 6. J. SIX, *The reconstruction of the temple of Mentuhetep II* . . . „ 0.40
„ 7. C. VAN VOLLENHOVEN, *Indonesische rechtstaal* . . . . . „ 0.40
„ 8. E. M. MEYERS, *Het middeleeuwsch recht als hulpmiddel bij het onderzoek naar de verspreiding der rassen en stammen in West-Europa* . . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40

### DEEL 56 (1923)

N°. 1. C. VAN VOLLENHOVEN, *De Groots Sophompaneas* . . . . *f* 0.60
„ 2. H. T. COLENBRANDER, *Over de grenzen der vaderlandsche geschiedenis* . . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.30
„ 3. J. SIX, *De herkomst en beteekenis van den piroen* . . . . . . „ 0.40
„ 4. I. H. GOSSES, *Deensche heerschappijen in Friesland gedurende den Noormannentijd* . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.30
„ 5. ALB. C. KRUYT, *Koopen in Midden Celebes* . . . . . . . „ 0.30
„ 6. W. B. KRISTENSEN, *De loofhut en het loofhuttenfeest in den Egyptischen cultus* . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40

### DEEL 58 (1924)

N°. 1. P. C. MOLHUYSEN, *De voorrechten der Leidsche Universiteit* *f* 0.40
„ 2. P. J. BLOK, *Philips de Goede en de Hollandsche steden in 1436* „ 0.30
„ 3. J. SIX, *De orde van den knoestigen stok en de schaaf* . . . . „ 0.30

DEEL 58 (1924)

No. 4. J. KOSTERS, *Het jus gentium van Hugo de Groot en diens voorgangers* . . . . . . . . . . . . . . . . . . . *f* 0.30
„ 5. M. W. DE VISSER, *Het Buddhistische doodenfeest in China en Japan* . . . . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40
„ 6. C. VAN VOLLENHOVEN, *On the genesis of De iure belli ac pacis (Grotius, 1625)* . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40
„ 7. M. A. BOUMAN, *De pekain in het Sintangsche* . . . . . . „ 0.40
„ 8. N. J. KROM, *Over het Çiwaïsme van Midden-Java* . . . . . „ 0.30

DEEL 60 (1925)

No. 1. P. C. MOLHUYSEN, *Over de editio princeps van Grotius' de Iure Belli ac Pacis* . . . . . . . . . . . . . *f* 0.30
„ 2. W. B. KRISTENSEN, *De Delphische drievoet* . . . . . . „ 0.40
„ 3. J. SIX, *Peron en Perron* . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40

DEEL 62 (1926)

No. 1. F. M. TH. BÖHL, *De geschiedenis der stad Sichem en de opgravingen aldaar* . . . . . . . . . . . . . . . . . *f* 0.40
„ 2. M. W. DE VISSER, *De Buddhistische ceremoniën van berouw in Japan* . . . . . . . . . . . . . . . . . . . „ 0.40
„ 3. C. VAN VOLLENHOVEN, *Omtrek van het administratiefrecht* „ 0.40
„ 4. G. J. HOOGEWERFF, *De Nederlandsche kunstenaars te Rome in de XVIIe eeuw en hun conflict met de Academie van St. Lucas* „ 0.40
„ 5. N. J. KROM, *De ondergang van Çrīwijaya* . . . . . . . . „ 0.40

DEEL 64 (1927)

No. 1. W. J. M. VAN EYSINGA, *De Imperial Conference van 1926* *f* 0.40

DEEL 66 (1928)

No. 1. P. C. MOLHUYSEN, *De briefwisseling van Hugo Grotius* . . *f* 0.50
„ 2. C. VAN VOLLENHOVEN, *L'édition de 1631 du De Jure Belli ac Pacis de Grotius (1625)* . . . . . . . . . . „ 0.50
„ 3. W. B. KRISTENSEN, *De goddelijke bedrieger* . . . . . . „ 0.50
„ 4. C. W. VOLLGRAFF, *Opgravingen te Argos* . . . . . . . „ 0.90
„ 5. H. BRUGMANS, *Nieuws over het Oera Linda Bok?* . . . . „ 0.50